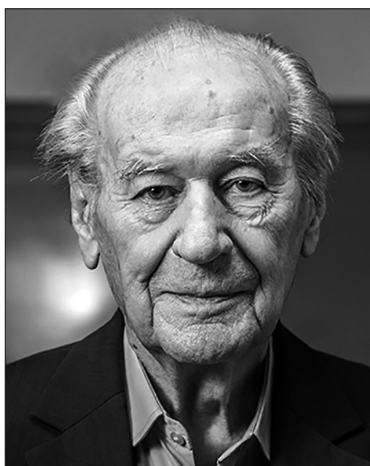

Mieczysław Chorąży

Zdjęcie: archiwum

Mieczysław Chorąży urodził się 31 sierpnia 1925 roku w Janówce na Podlasiu. Gdy miał 20 lat, rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej w Warszawie, które ukończył w 1951 roku. Jako były AK-owiec i powstaniec warszawski spotykał się z wieloma groźbami i utrudnieniami, a jego „opiekunowie” z Urzędu Bezpieczeństwa „obiecywali” mu karierę lekarską „przy opatrywaniu drwali”. I rzeczywiście, pierwszy nakaz pracy to szpital powiatowy w Brzozowie (50 km na południe od Rzeszowa), później zmieniony na skierowanie do ówczesnego Państwowego Instytutu Przeciwrakowego w Gliwicach. Jeszcze w tym samym, 1951 roku, Instytut został przekształcony w gliwicki oddział Instytutu Onkologii im. Marii Skłodowskiej-Curie. Całe życie zawodowe Mieczysława Chorążego było więc splecione z 70-letnią historią gliwickiego oddziału Instytutu Onkologii.

W Gliwicach, po krótkim stażu klinicznym, lekarz Mieczysław Chorąży trafił do kierowanego przez prof. Kazimierza Duxa Zakładu Biologii Nowotworów. Tam przygotował rozprawę doktorską pt. *Bilans azotowy u szczurów obarczonych nowotworem*. Obronił ją w 1958 roku, a trzy lata później zaczął pełnić obowiązki kierownika Zakładu Biologii Nowotworów. Mieczysław Chorąży był stypendystą Fundacji Rockefellera. Dzięki temu odbył dwa staże w Stanach Zjednoczonych. Pierwszy w Wisconsin University McArdle Memorial Laboratory for Cancer Research (Madison), gdzie badał możliwość pobierania przez komórki eukariotyczne egzogenego DNA. Badania te stały się podstawą pracy habilitacyjnej – stopień naukowy uzyskał w 1961 roku. Drugi staż także odbył w Stanach Zjednoczonych – w latach 1961–1963 – w Sloan-Kettering Institute

for Cancer Research (Nowy Jork), gdzie opracował metodę izolowania z komórek mysiej białaczki limfatycznej chromosomów metafazowych. Po powrocie do Gliwic formalnie już został kierownikiem Zakładu Biologii Nowotworów (1963 rok).

Tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1970 roku, a profesora zwyczajnego – 13 lat później. Kierował Zakładem do 1995 roku, gdy w wieku 70 lat przeszedł na emeryturę. To „przejsie na emeryturę” to jedynie wymóg formalny, gdyż jako *professor emeritus* przez blisko 26 kolejnych lat nadal intensywnie pracował naukowo w gliwickim ośrodku.

W trakcie swojego długiego życia Mieczysław Chorąży był honorowany wieloma nagrodami, m.in. w 1944 roku został odznaczony Krzyżem Walecznych i Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami, w 1997 roku otrzymał Warszawski Krzyż Powstańczy, a w 2002 roku – Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski. W 2017 roku odebrał z rąk Prezydenta RP najwyższe polskie odznaczenie – Order Orła Białego. Dwa lata temu z kolei został odznaczony Medalem Stulecia Odzyskanej Niepodległości.

W uznaniu osiągnięć naukowych, Profesor został w 1971 roku członkiem korespondentem, a w 1986 roku członkiem rzeczywistym, Polskiej Akademii Nauk, i przez jakiś czas wchodził w skład prezydium Akademii. Był doktorem *honoris causa* Akademii Medycznej w Białymstoku i Śląskiej Akademii Medycznej. Należał do wielu organizacji i towarzystw naukowych, m.in. Polskiej Akademii Umiejętności, American Association for Cancer Research, European Association for Cancer Research, Polskiego Towarzystwa Biochemicznego i Polskiego

Towarzystwa Onkologicznego, którego był prezesem w latach 1974–1978 (w dwu ostatnich towarzystwach otrzymał godność Członka Honorowego). Profesor wchodził w skład Polskiego Komitetu ds. UNESCO. Od 1973 roku był przez wiele lat członkiem Centralnej Komisji do Spraw Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych, a w latach 1975–1985 należał do zespołu koordynującego program rządowy *Zwalczanie chorób nowotworowych*. Pomimo wszystkich tych zaszczytów Mieczysław Chorąży miał zawsze duży dystans do siebie i swoich zasług.

W centrum zainteresowań badawczych Profesora było to, w jaki sposób powstaje choroba nowotworowa, i jak można z nią walczyć. W problematyce badawczej zespołu, którym kierował, od początku dominowały zagadnienia dotyczące struktury i funkcji DNA. To w tym zespole wprowadzono po raz pierwszy do polskich laboratoriów nowatorskie ówczesne metody hodowli komórek, immunohistochemii, mikroskopii elektronowej czy inżynierii genetycznej. Pasją, która zdominowała późniejsze zainteresowania Mieczysława Chorążego, było wyjaśnianie, w jaki sposób zmiany genetyczne spowodowane czynnikami środowiskowymi przyczyniają się do powstawania nowotworów.

W jego dorobku publikacyjnym znajduje się ponad 140 artykułów, a większość z nich powstała w okresie, w którym nauka nie miała jeszcze charakteru „masowej produkcji”. Warto wspomnieć, że w roku, w którym obronił doktorat (1958), był pierwszym autorem swojej pierwszej pracy opublikowanej w renomowanym czasopiśmie *Nature*. W przekonaniu o konieczności pogłębiania wiedzy środowiska medycznego o molekularnych mechanizmach powstawania nowotworów profesorowie Kazimierz Dux i Mieczysław Chorąży wydali w 1973 roku książkę *Wstęp do biologii nowotworów*. Była ona przez długi czas najważniejszą pozycją polskiej literatury naukowej na ten temat. O sprawności intelektualnej Profesora świadczy też to, że swoją ostatnią publikację przygotował w wieku 92 lat.

Profesor chętnie występował w audycjach radiowych i programach telewizyjnych popularyzujących naukę i wiedzę o nowotworach. Pod jego redakcją ukazał się podręcznik *Nauczanie w szkołach o nowotworach złośliwych. Przewodnik dla nauczycieli* wydany przez Polski Komitet Zwalczenia Raka w Gliwicach. Mieczysław Chorąży był także inicjatorem pierwszej edycji Festiwalu Nauki na Śląsku (2000 rok), a później przez wiele lat (do 2020 roku) organizatorem Wszechnicy Polskiej Akademii Umiejętności w Gliwicach. Słuchaczom swoich wykładów przybliżał coraz to nowsze zagadnienia naukowe (jego ostatnie fascynacje to biologia systemów i teoria chaosu). Ostatni duży publiczny wykład *O złożoności fenomenu życia* wygłosił 11 czerwca 2019 roku (w cyklu *Antoni Horst Memorial Lectures* w Poznaniu).

Profesor był promotorem 18 prac doktorskich, a jego doktorantami byli późniejsi znakomici uczeni, z których 5 uzyskało tytuł profesora. Swoim wychowankom – nie tylko doktorantom – zawsze pozostawiał dużo swobody w rozwijaniu własnych zainteresowań, wspierał ich w nawiązywaniu kontaktów międzynarodowych, uzyskiwaniu stopni i tytułów naukowych oraz

tworzeniu własnych zespołów badawczych. Już w latach 70. w Gliwicach zaczęły się odbywać międzynarodowe spotkania naukowe organizowane przez Profesora i jego zespół – obecnie (od roku 1997) konferencje te, znane jako *Gliwice Scientific Meetings*, odbywają się co roku. Ważnym wydarzeniem naukowym zorganizowanym przez Profesora w roku 1992 była konferencja *Assessment of Cancer Hazard in Silesia*. Wówczas do Gliwic zjechała światowa czołówka badaczy zajmujących się kancerogenezą środowiskową. Z kolei trzy lata później, z okazji 70-lecia Mieczysława Chorążego, jego współpracownicy zorganizowali konferencję *Progress in Tumor Biology*, na której wykłady przedstawiło wielu wybitnych badaczy, m.in. Hilary Koprowski (twórca szczepionki na polio) i Robert Gallo (odkrywcą wirusa HIV).

Sposób bycia Profesora, życzliwość i bezinteresowność, zjednywały mu przyjaciół na całym świecie. Bardzo często na różnych konferencjach naukowych, po „ujawnieniu” gliwickiej afiliacji, nieznanne osoby prosiły, aby pozdrowić *Raya Chorazy* (za granicą Profesor często używał swojego drugiego imienia – Rajmund, jako łatwiejszego do wymówienia). O bezinteresowności Mieczysława Chorążego i jego chęci dzielenia się wiedzą, niech świadczy też to, że w latach 1996–2011 zarządzał funduszem stypendialnym, którego donatorami (przez niego „znalezionymi”) były *National Cancer Institute* NIH (Bethesda), UNESCO, Kasa Mianowskiego i EACR. Dzięki temu staże naukowe w Polsce odbyło blisko 30 badaczy z Ukrainy, Białorusi i Litwy.

Mieczysław Chorąży był związany ze swoim zespołem nie tylko służbowo. Żywo interesował się problemami bliższych i dalszych współpracowników. Gdy tylko było to możliwe, angażował się w pomoc w ich rozwiązaniu. Tradycją stały się tzw. Mietkołajki czy Majówka Zakładowa, a robione przy ich okazji zdjęcia dokumentują głębokie poczucie humoru Profesora.

Chociaż głośno tego nie wypowiedział, to bez wątpienia uważał, że misją naukowca jest służba ludzkości. Takie podejście było czasem powodem żartów i uszczypliwości, ale to również dzięki niemu Mieczysław Chorąży był dla nas prawdziwym autorytetem.

W dniu 95. urodzin Profesora, 31 sierpnia 2020 roku, odbyła się konferencja, w której uczestniczyło wielu jego przyjaciół z polskich i zagranicznych ośrodków naukowych. Niestety, z powodu pandemii COVID-19 z wieloma osobami mógł spotkać się tylko online. Mimo to pogoda ducha go nie opuszczała. I właśnie takiego, życzliwego i pełnego optymizmu, otoczonego przyjaciółmi chcemy go zapamiętać. Profesor Mieczysław Chorąży zmarł 20 lutego 2021 roku, ale jego słowa skierowane do współpracowników winny nam bezustannie towarzyszyć: *Dla mnie bardzo ważną sprawą jest harmonijny rozwój grupy, sprawa zrozumienia między kolegami, dobrych stosunków międzyludzkich. Przez wiele lat byliśmy w stanie iść taką ścieżką, nie było tu elementów zawiści, wybujałych ambicji i ciasnego egoizmu. Bardzo by mi zależało, by taka atmosfera została zachowana i w przyszłości.*

Redakcja „Nowotworów” we współpracy
z Piotrem Widłakiem i Zdzisławem Krawczykiem